

UOT: 821.512.162(091)

Paşa Kərimov*

XVIII ƏSRDƏ YAŞAMIS AZƏRBAYCAN ŞAİRİ MİR FƏTTAH MARAĞAYININ ƏDƏBİ İRSİ

Xülasə

İndiyə qədər XVIII əsr Azərbaycan şairi Mir Fəttah Marağayinin türkdilli əsərləri barədə məlumatımız olmamışdır. Cənubi Azərbaycan tədqiqatçıları Məhəmmədli Tərbiyət və Əziz Dövlətəbədi məlumat verirlər ki, şair farsca şeirlərini "İraq", Azərbaycan türkcəsindəki, şeirlərini isə "Fəttah" təxəllüsü ilə yazmışdır. O, mütəsəvvif olmuş, Məşhəddə məşhur alim Məhəmməd Tağı Şahinin yanında təhsil almışdır. Sonralar şair Marağa şəhərinin şeyxülislamı olub. Mir Fəttah 1761-ci ildə İranda Kərim xan Zəndin hakim olduğu dövrdə vəfat edib. Şairin məzarı insanların ziyarətəgahına çevrilmişdir. Şairin əsərlərinin Tehranın Məclis Kitabxanasında aşkar edilmiş əlyazma nüsxəsində məsnəvi formasında yazılmış iyirmiyyə qədr poema, qəzəl və mütəəzzəmlər vardır. Mir Fəttah poemalarını 680-cı ildə Kərbəladə baş verən hadisələrə, Məhəmməd Peyğəmbərin nəvəsi İmam Hüseynin və tərəfdarlarının Yəzidin qoşunları tərəfindən amansızcasına qətlə yetirilməsinin təsvirinə həsr edilib. Mir Fəttah İmam Hüseyn və tərəfdarlarını öz əqidə və idealları uğrunda ölümdən qorxmayan fədakar qəhrəman kimi göstərir.

Mir Fəttah Marağayinin poemalarının dili sadəliyi, xalqın danışığı dilinə yaxınlığı ilə seçilir. Şair müxtəlif poetik fiqurlardan məharətlə istifadə etmişdir.

Mir Fəttah Marağayinin əsərlərinin tədqiqi XVIII əsr Azərbaycan ədəbiyyatının öyrənilməsi üçün yeni maraqlı məlumatlar verir. Şairin poema və şeirləri əsasında onun XVIII əsr Azərbaycan ədəbiyyatındakı mövqeyi müəyyən edilə bilər.

Açar sözlər: Mir Fəttah Marağayinin, məsnəvi, poema, poeziya, Kərbəla

Giriş. XVIII əsr, ədəbiyyat tariximizdə həyat gerçəkliyinin real boyalarla əksinə meylin, klassik janrlarla birlikdə şifahi xalq ədəbiyyatından, aşıq poeziyasından gələn janrlara müraciətin artması, şeir dilinin daha da sadələşməsi ilə əlamətdardır. Haqqında danışdığımız bu təmayüllər Şimali Azərbaycanda Nişat Şirvani, Şakir Şirvani, Məhcür Şirvani, Ağa Məsih Şirvani, Şəkili Nəbi, Hüseyn xan Müştəq, Molla Vəli Vidadi, Molla Pənəh Vaqif və başqalarının yaradıcılığı ilə bağlı olduğu halda, Cənubda deyilən cəhətləri Tilimxanın əsərlərində görürük. Ümumiyyətlə, ədəbiyyat tariximizdə XVIII yüzillikdə Cənubi Azərbaycanda yaşamış çox azsayılı anadilli şairin adına rast gəlmək olar. Fikrimizcə, bunun əsas səbəblərindən biri müxtəlif ölkələrin (əsasən İran və Türkiyənin) kitabxanalarındakı əlyazmalar üzərində kifayət

qədər araşdırmaların aparılmamasından ibarətdir. Tehranın Məclis-Şurayə-Millî Kitabxanasından aşkar etdiyimiz XVIII əsr şairi Mir Fəttah Marağayinin anadilli şeirləri bir daha dövrün Cənubi Azərbaycan poeziyasının araşdırılması sahəsində çox işlə görməli olduğumuzu göstərir.

Görkəmli ədəbiyyatşünas Məhəmmədəli Tərbiyət "Danışməndani-Azərbaycan" adlı əsərində Mir Fəttah Marağayinin farsca şeirlərini "İraq", türkcə şeirlərini isə "Fəttah" təxəllüsü ilə yazdığı, onun elmi, fəzilətli şəxsiyyətlərdən olub irfan və təsəvvüfi dərindən bildiyi barədə məlumat verir. Alim şair haqqında yazır: "O, dərviş məsləkli, arif, seyidlər sülaləsindən, nəcib ailədən idi. "Riyazül-fütuh" ("Qələbə bağları") əsərində yazdığına görə, ömrünün əvvəllərində mürşid axtarmaq məqsədi ilə səfərə çıx

* Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu. Filologiya elmləri doktoru. E-mail: pasha_kerimov@list.ru

miş, Məşhəddə o şəhərin görkəmli ariflərindən olan Mir Məhəmməd Tağı Şahi ilə görüşmüşdür. O, yuxuda görmüşdür ki, Məhəmməd peyğəmbər onu Məhəmməd Tağıya mürid olmağı tövsiyə edir. Buna görə də şair bir müddət Məhəmməd Tağının yanında qalmışdır. O, kamal dərəcəsinə çatdıqda Mir Məhəmməd Tağıdan mürsidlik icazəsi alıb, Marağa şəhərinə qayıtmışdır [1, s.147]. Tərbiyə Mir Fəttah Marağayının ömrünün sonlarında Marağının şeyxülislamı olduğunu, türkçə və farsca gözəl irfani şeirlər və aşiqanə mənəm məkublur yazdığı, Kərbəla şəhidlərinə həsr etdiyi anadilli şeirlərinin yüksək dəyərləndirildiyini deyir. Alim Mir Fəttahın "Riyazül-fütuh" adlı məsnəvisini farsca səlis bir dillə yazdığını, şairin 1761-ci ildə Marağada vəfat etdiyini və orada da dəfn edildiyini qeyd edir.

Başqa bir Cənubi Azərbaycan alimi Əziz Dövlətabadi özünün "Süxənverani-Azərbaycan" adlı əsərində şairin adını dəqiqləşdirərək, Mir Əbdülfəttah Musəvi kimi yazır. O, şairin ustadı Mir Məhəmməd Tağı Şahinin vəfatı tarixinin 1737-ci il olduğunu göstərir. Şairin Səfəvi hökmdarı Şah Sultan Hüseynin dövründə (1694-1722) yaşadığını, Kərim xan Zəndin İranda hakimiyyəti dövründə, 1761-ci ildə dünyasını dəyişdiyini bildirir. Ə.Dövlətabadi Mir Fəttahın dəfn edildiyi yer barədə yazır: "Marağa şəhərinin cənubunda, Həştərud mahalına gedən yolun üstündəki qəbristanlıqda dəfn olunmuşdur. Qəbrinin üstündə günbəz tikilmiş, bu yer ziyarətgaha çevrilmişdir. Yaşadığı zaman Mir Seyid kimi məşhur olduğundan türbəsi də "Mirin qəbri" kimi məşhur olmuş və tanınmışdır. "Xudayəş beyamorz" ("Allah rəhmət eləsin") cümləsi onun ölümü münasibəti ilə deyilmiş maddeyi-tarixdir, hicri 1175-ci ilə uyğun gəlir (m.1761) [2, s.969]. Bundan başqa Ə.Dövlətabadi məlumat verir ki, Məczubəli şah ləqəbli və Mücrim təxəllüslü sufi şeyxlərindən olan Hacı Kəbir ağa Mir Fəttahın nəslindən olmuşdur. Onun farsca yazdığı "Saqinamə" və "Riyazül-fütuh" adlı iki məsnəvisi məşhurdur. 233 beytdən ibarət "Saqinamə"si Hafizin saqinaməsi üslubunda yazılıbdır. Ağayi-Seyid Yunisi onun məsnəvilərini çap edərkən cəmi bir nüsxədən istifadə edib. Bu nüsxəni XIX əsrin tanın-

mış xəttatı Yusif Ələvi Meylani köçürmüşdür. Əsərlərinin nüsxələri İranın Sepəhsalar, Milli, Məlik (Tehran), Astane-Qüdsə-Rəzəvi, Qahirənin Darül-Kutub kitabxanalarında saxlanılır [2, s.973]. Göründüyü kimi, Əziz Dövlətabadi şairin əsərlərinin Tehranın Məclisə-Şurayə-Milli Kitabxanasında saxlanan nüsxəsindən xəbərsiz olmuşdur. Fikrimizcə, gözəl narın nəsx xətti ilə köçürülmüş bu əlyazma Mir Fəttahın anadilli şeirlərinin ən mükəmməl toplularındandır. Kitabxanada bu əsərin əlyazması şairin türkçə mərsiyələr divanı kimi qeydə alınmışdır. Əlyazmanın birinci səhifəsindəki qeyddən məlum olur ki, bu nüsxə əvvəllər görkəmli Azərbaycan ədəbiyyatşünası və kolleksioneri Cəfər Sultan Əlqurainin şəxsi kolleksiyasında olmuş, onun ölümündən sonra qohumları tərəfindən kitabxanaya təhvil verilmişdir.

72 vərəqdən ibarət əlyazmanın əsas hissəsində Mir Fəttah (bəzi yerlərdə şairin adı Əbdülfəttah getmişdir) Marağayının Kərbəla hadisələrinə həsr edilmiş müxtəlif həcmli (40, 60, 70, 90, 120, 200 beyt) iyirmiye qədər məsnəvi, poemaları toplanmışdır. Burada şairin qəzəl və müxəmməsinə də rast gəlirik. 69-72 ci vərəqlərdə İran şairi Mövlana Möhtəşəmin eyni mövzulu farsca şeirləri toplanmışdır.

Tədqiqatçılar XVIII əsr Azərbaycan poeziyasında qəzəl, qitə və qəsidəyə nisbətən şifahi xalq ədəbiyyatından gələn janrların, xüsusilə qoşmanın klassik ədəbiyyat janrlarından bəndlərdən ibarət nəzm formalarının, müxəmməsin, eləcə də məsnəvinin fəallaşdığını, aktuallaşdığını göstərmişlər [3, s.177]. Qeyd edək ki, bu müşahidə Şimali Azərbaycandakı ədəbiyyat materialları əsasında söylənmişdir. Mir Fəttah Marağayının yeni əldə etdiyimiz əsərləri əsasında deyə bilərik ki, Cənubi Azərbaycanın anadilli poeziyasında da klassik ədəbi janrların iyerarxiyasında dəyişikliklər baş vermiş, nisbətən kiçik formalı məsnəvilərin-poemaların sayı artmışdır. Mir Fəttahın Kərbəla faciəsinin ayrı-ayrı məqamlarına həsr edilmiş məsnəviləri dilinin sadəliyi, xalq dilinə yaxınlığı ilə diqqəti cəlb edir.

Məlum olduğu kimi, məsnəvi hər beytinin misraları öz aralarında qafiyələnən, əruz bəhrlərindən birində yazılmış nəzm şəkildir. Beytlər-

dən ibarət olan digər şeir janrlarında olduğu kimi, məsnəvilərin hər beyti adətən, bitkin bir fikri ifadə edir [4, s.132]. Epik səciyyəli, müxtəlif hadisələri ətraflı təsvir edən məsnəvi formalı poemalarla bərabər, lirik duyğuları, təəssüratları əks etdirən kiçik məsnəvilər də vardır.

Mir Fəttah Marağayının məsnəvilərində epik təsvirə də, lirik duyğuların əksinə də rast gəlmək olar. Orasını da qeyd edək ki, bir sıra hadisələri təsvir edərkən müəllif bir beytin imkanları ilə kifayətlənə bilmir, bir fikri ifadə edərkən daha çox beytlərdən istifadə edir. Kərbəla şəhidlərindən birinin həlakı səhnəsinin təsvirində belə beytlər vardır:

*Vücuti-nazikinə bəs ki, aqlaşub peykan,
Dəxi müqavimətə tabı qalmayıb o zaman,
Çü süst oldu, buraxdı inamını əldən,
Əyildi qaməti, tutdı Üqabi yalından.
Çəküb sədə, çıxırub atəşin ol sərvər:
Yetür özün bənə, ey nuri-dideyi-Heydər*
[5, s.14a].

Tarixdən məlumdur ki, 680-ci il oktyabrın 10-da şiələrin üçüncü imamı Hüseyn ibn Əli öz silahdaşları ilə birlikdə Kərbəla yaxınlığında öldürülmüşdür. Bu yer İraqda, Bağdadın 100 kilometrliyində yerləşir. Faciədən bir müddət sonra bu məkən şiələrin ziyarətəgahına çevrilmişdir [6, s.78]. Azərbaycan klassik ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələri Kərbəla faciəsinə dəyərli əsərlərini həsr etmişlər. Bu əsərlər içində Füzulinin "Hədiqətüs-süəda"sı ("Xoşbəxtlər bağçası") mühüm yer tutur. Kərbəla hadisəsini qələmə almış sonrakı sənətkarlarımız bu möhtəşəm nəsr abidəsindən bəhrələnmişlər. Orasını da qeyd etmək istərdik ki, Füzuli əsərini yazarkən Hüseyn Vaiz Kaşifinin (?-1505) "Rövzətüş-şühəda" ("Şəhidlər bağçası") adlı əsərini (1502) örnək götürmüşdür. Füzuli "Hədiqətüs-süəda"sını yazarkən, şiə-sünni ziddiyyətlərinə əsas fikri yönəltməyib, bütün peyğəmbərlərin taleyinə əzab-əziyyət və faciələrin yazıldığını vurğulamış, Adəm, Nuh, Xəlilullah, Yəqub, Musa, İsa Zəkəriyyə, Yəhya və başqa peyğəmbərlərin həyatlarında baş verən müsibətli hadisələrdən danışmışdır. Şair Məhəmməd peyğəmbərin həyatından bəhs etdiyi hissəyə

dünyanın bütün bəlalının peyğəmbərlərin başına gəldiyi barədə belə bir şeir parçası daxil etmişdir:

*Ənbiyandür məzahiri-rəhmət,
Ənbiyadür xəzaini-hikmət.
Hər bəla kim, fələkdən etdi nüzul,
Ənbiya qıldı ol bəlayı qəbul,
Sipəri-nəvəki-qəm anlardur,
Anın üçün mükərrəm anlardur [7, s.81].*

"Vaqieyi-rehlati-nəbəbiyyə" ("Peyğəmbər-vəfatı vaqiesi") adlı məsnəvi formalı birinci poemasında Mir Fəttah peyğəmbər nəslinin taleyinə düşmüş müsibətlərdən, faciələrdən danışır. Məhəmməd peyğəmbərə xəbər gəlir ki, artıq dünyasını dəyişmək vaxtıdır. Peyğəmbər lazımı bildiyi vəsiyyətləri edir, övladlarının başına gələcək faciələrdən xəbəri olduğu üçün dərin bir kədər və hüzn içində onlarla vidalaşır. Əsərin bu yerində Məhəmməd Peyğəmbər həm də adi bir insan, övladlarını sevən ata, baba kimi təqdim olunur:

*Dəmi-vüsəl yetişüb, qalmayıb ziyadə məcal,
Tədərük ilə vəsiyyət buyur, qıl isticlal.
Əşitdi bu bəyanı çün həbib-batəmkin,
Olub xətreysi-firdövs için tədərük bin...
Vəsiyyət etdi o ki, lazımı vəsiyyət idi,
Bəyan qıldı o ki, lazımı nəsihət idi.
Edüb xilafətə təyin Şahi-Mərdanı,
Dəxi sifariş edib əhli-beytə Qurani.
Edüb riayəti-Zəhrada ümmətə təkid,
Yetişdi kim edə iqbalı-ələmi cavid.
Zühurə gəldi vücudında növ-növ alam,
Tapıb o cismi-şərif içrə dərd istehkam.
Xitab eylədi Zəhrayə seyyidi-səqəleyn,
Ki, ey gözüm işiği, olma maneyi-Hüseyn.
Bu gündə yerlərinə dəgma, qoyma ağıyanlar,
Bəsa olur ki, mənə axtarıb görmiyələr.
Gedən zamanda mən bu sarayi-möhnətdən,
Yetər cəfavü sitəm onlara bu ümmətdən*
[5, v. 1b-2a].

M.F.Marağayi klassik poeziya ilə Nizami, Füzuli yaradıcılığı ilə bağlı sənətkar olmuşdur. Onun məsnəvilərinin bir neçəsinin başlanğıcı Nizamının "Xosrov və Şirin" poemasının baş-

lanğıcını xatırladır. Nizaminin "Xosrov və Şirin"inin əsas əhvalatları belə başlanır.

*Köhnə dastanların qoca ustadı,
Öz hekayətinə belə başladı [8, s.55].*

Mir Fəttah "Vaqiyyə-i-şəhadəti-Həzrət Abbas" adlandırdığı məsnəvisini belə başlayır:

*Həzin bülbüli-gülzari-novbahari-bəla,
Nəvasərayi-xiyabani-rövzətüş-şühədə.
Çəkəndə sineyi-pürdərdi-dağdan ahəng,
Bu dastani-qəməfzayə böylə vermiş rəng
[5, v. 14b].*

Onun "Vaqiyyə-i-şəhadəti-Həzrət-İmam Hüseyin" adlı məsnəvisi belə başlanır:

*Mühəndisi-rəqəmi-dastani-qəmpərvər,
Bu növ Kərbəla halini bəyan eylər
[5, v. 23b].*

Göründüyü kimi, şair Nizami kimi, dastan yazmağa başladığını bəyan edir. Fərq orasındadır ki, o, qəmli, kədərli Kərbəla əhvalatından danışacağı xüsusi olaraq vurğulayır.

M.F.Marağayı məsnəvilərində diqqətəlayiq təbiət təsvirləri nümunələrinə rast gəlirik. "Vaqiyyə-i-daxil şodəne-əhli-beyt be məclise-Yəzid" ("Əhli-beytin Yazidin məclisinə təşrif aparması) adlı məsnəvidə çox kədərli bir hadisədən, imamlar və onların silahdaşları öldürüldükdən sonra onların başlarının kəsilib Yəzidin məclisinə götürülməsindən danışılır. Şair bu qəmli hadisəni təsvir edəndən öncə ümumi-əhvali-ruhiyyəyə uyğun bir təbiət təsviri verir:

*Bu nə bahardu kim, əndəlibi qan ağlar,
Gülü şərərə tökər, lələsi cigər dağlar.
Bənövşəsi, geyib əgninə cameyi-matəm,
Çalıbdı başına nilufəri əsabeyi-qəm.
Batıb küdurətə reyhan, rəngi tutqundur,
Kənar degil rəna, durub, didərgundur.
Gəlibdü gülşənə susən, fəğanü nalə çəkər,
Nəzardə didəyi-nərgis sirişki-al tökər.
Sataşma zülfi-pərişanə kim, pərişandır,
Soruşma qönçəni kim, bağı dopdolu qandır.
Çəkibdi şölə şəqaiq, yanar bərəngi-çıraq,*

*Gül səbahü məsa başına qoyar küli-dağ.
Çəmən batıbdı gögə, yasəmən tutubdur yas,
Durubdu, şivən edər cəfəriyi-zərrin tas
Gülü-riyazi nabi, ətri-gülşəni-kövneyn,
Şəhidi-lələkəfən Həzrəti-İmam Hüseyin
[5, 48b].*

M.F.Marağayı məsnəvilərində oxuculara təsir gücünü artırmaq üçün poetik fiqurlardan, xüsusilə də təkrirlərdən məharətlə istifadə etmişdir. Şami-qəriban əhvalatından danışılan hissədə hər misranın əvvəlində təkrar olunan "Nə şamdur ki" sözləri kədərli əhali-ruhiyyə yaradır, oxucunun gözləri önündə o hüznü məqamı canlandırır.

*Nə şamdur ki, cahanı qoyubdu tirəvü tar,
Nə şamdur ki, könüldən tükətdi səbrü qərar.
Nə şamdur ki, pərişan edər dimağları,
Nə şamdur bu ki, binur edər çıraqları.
Nə şamdur ki, küdurət yağar həvasindən,
Fəğanü növhə gəlür bəzmi-qəməfzasından
[5, v.44b].*

Şair məsnəvilərində İmam Hüseyin, Həzrət Abbas və digər əhli-beytin obrazını yaradarkən onların əqidə, ideal uğrunda hər cür fədakarlığa, hətta ölümü belə tələssiz qəbul etməyə hazır olduqlarını xüsusilə diqqətə çatdırmışdır. Düşmənlərin əhatəsində susuz qalan əhli-beyt üzvləri özlərindən daha çox başqalarını düşünlər. Döyüşdə olan İmam Hüseyin, Həzrət Abbas tez-tez ailə üzvlərinin yerləşdiyi çadıra gəlib oradakıların vəziyyətini soruşur. Çadırdakılar isə həyəcanla döyüşdə baş verənləri izləyirlər. İmam Hüseyinin şəhidliyindən bəhs edilən məsnəvidə İmam Hüseyin son döyüşə gedərkən əhli-beytlə vidalaşmağa gəlir. Artıq xilas olmağa heç bir ümid qalmamışdır. Qohumlar və dostlar onu bu döyüşə getməkdən çəkəndirməyə çalışırlar. Əsas dəlil kimi onu deyirlər ki, əgər səni şəhid etsələr Peyğəmbərin nəsil şəcərəsinə son qoyular, çıraq söner:

*Vida etmək üçün xeyməgahə oldu rəvan,
Yığışdılar başına əhli-beyti-növhəkonan.
Tamam nalə çəküb, çək edüb giribanın,
Tutub o təşnələbin giriyə ilə damanın.*

*Xüsusi-möhnət əsiri, sitəm giriftarı,
Diyarı-qürbət ara əhli-beyt qəmxiarı.
Tutub fəğan ilə o dəmdə qardaşı ətəgin
Sirişki-al ilə eylərdi arizin rəngin.
Deyərdi ki ey səbəbi-kamkari-Zeynəb,
Təsəlli-yi-dil, ümidvari-Zeynəb.
Dəxi iradəyi-meydani-Kərbəla etmə,
Bu qanlı mərhələdən qan iyi gəlür, getmə,
Bu qövmdən sənə aqibət şəhid eylər,
Sönər çıraqi-şəbistani-ali-peyğəmbər.
Müxəddərəti-risalatə tamam əsir olur,
Tifağımız pozulur, xanimanımız dağılır
[5, v.24a].*

Həzrət Hüseyinin bu sözlərə cavabından görünür ki, o öz həyatını düşünmür, əqidəsi uğrunda ölümə getməyindən məmnundur. Onu narahat edən yeganə məsələ ailəsi, əhli-beytdir ki, onları da Tanrıya tapşırır:

*O şahi-təşnələbə qəmdən əl verüb rıqqət,
Buyurdu bacısına: key sülaləyi-ismət.
Olur pənah sizə kirdigar, qəm çəkmə,
Kəfil qəmlər olur, qıl kəfa, əlam çəkmə.
Deyərdi: key anamın yadigari-dilbəndi,
Hüseyni-təşnələbin naxli-ömri-peyvəndi.
Bu ərsəgahə ki, əzm etmişəm, şəhid oluram,
Qətli-mərakeyi-zümreyi-ənid oluram.*

ƏDƏBİYYAT

1. Tərbiyət Məhəmmədəli. Danişməndani-Azərbaycan. Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1987.
2. Dövlətabadi Əziz. Süxənvərani-Azərbaycan. Cildə-dovvom. Təbriz, 2537.
3. Dadaşzadə Arz. XVIII əsr Azərbaycan lirikası. Bakı, "Elm", 1980.
4. Mirəhmədov Əziz. Ədəbiyyatşünaslıq. Ensiklopedik lüğət. Bakı, "Azərbaycan Ensiklopediyası" Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi, 1998.
5. Mir Fəttah Marağayı. Divane-mərəsiye-Fəttah (türki). Əlyazma. Təhranın Məclise-Şuraye-Millî Kitabxanası, №1382.
6. İslam. Qısa məlumat kitabı. Bakı, Azərənşr, 1985.
7. Füzuli. Məhəmməd. Əsərləri. Altı cildə, VI cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2005.
8. Gəncəvi Nizami. Xosrov və Şirin. Bakı, "Lider nəşriyyat", 2004.

THE LITERARY HERITAGE OF THE 18th CENTURY AZERBAIJANI POET MIR FATTAH MARAGAI

Summary

Until now, we did not know anything about the Turkic works of the 18th century Azerbaijani poet Mir Fattah Maragai. South Azerbaijani researchers Muhammadali Tarbiyat and Aziz Dovlatbadi report that the poet wrote his Persian poems under the pseudonym "Ishrag", and the Turkic-Azerbaijani poems under the pseudonym "Fattah". He was a Sufi, studied in Mashhad with the famous scientist Mir Mohammed Tagi Shahi. Subsequently, the poet became

Sheikhul Islam of the city of Maraga. Mir Fattah died in 1761, during the reign of Kerim Khan Zend in Iran. The poet's grave became a place of worship for the people. In the handwritten list of the poet's works found in the Tehran Parliamentary Library there are about twenty poems written in the form of masnavi, ghazal and muhammas. Mir Fattah devoted his poems to the events that took place in Kerbala in 680, where the grandson of the Muslim prophet Mohammed Hussein and other members of his family were confounded by cruel supporters of Yezid. Mir Fattah portrayed Hussein and his relatives as selfless heroes who were not afraid of dying in the struggle for the sake of their own convictions and ideals.

The language of the poems Mir Fattah Maragai is characterized by simplicity, proximity to the popular spoken language. The poet skillfully uses various poetic figures. The study of the works of Mir Fattah Maragai gives new interesting information for the study of Azerbaijani literature of the XVIII century. Based on the analysis of the poems of the poet, it is necessary to determine his revenge in the 18th century Azerbaijani literature.

Key words: Mir Fattakh Maragai, masnavi, poem, poetry, Karbala

ЛИТЕРАТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ПОЭТА XVIII ВЕКА МИР ФАТТАХА МАРАГАИ

Резюме

До сих пор нам ничего не было известно о тюркоязычных произведениях азербайджанского поэта XVIII века Мир Фаттах Марагаи. Южноазербайджанские исследователи Мухаммадали Тарбият и Азиз Довлатабади сообщают, что поэт свои персидские стихи писал под псевдонимом «Ишраг», а тюркоязычные-азербайджанские стихи под псевдонимом «Фаттах». Он был суфием, учился в Мешхеде у известного ученого Мир Мухаммеда Таги Шахи. В последующем поэт стал шейхульисламом города Марага. Мир Фаттах умер в 1761 году, во время правления в Иране Керим хана Зенда. Похоронен вблизи родного города. Могила поэта стала местом поклонения народа. В обнаруженном в Тегеранской Парламентской Библиотеке рукописном списке произведений поэта есть около двадцати поэм, написанные в форме маснави, газель и мухаммас. Свои поэмы Мир Фаттах посвятил событиям, происшедшим в 680 году в Кербеле, где внук пророка мусульман Мухаммеда Хусейн и другие члены его семьи, приближенные были жестоко убиты сторонниками Йезида. Мир Фаттах изобразил Хусейна и его близких как самоотверженных героев, которые не боялись смерти в борьбе ради собственных убеждений и идеалов.

Язык поэм Мир Фаттах Марагаи отличается простотой, близостью к народной разговорной речи. Поэт умело использует различные поэтические фигуры.

Изучение произведений Мир Фаттах Марагаи даёт новые интересные сведения для изучения азербайджанской литературы XVIII века. На основе анализа поэм и стихов поэта необходимо определить его место в азербайджанской литературе XVIII века.

Ключевые слова: Мир Фаттах Марагаи, маснави, поэма, поэзия, Кербела